

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר' **משה שניצר**
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברוק
 כולל דחסידי סוכטשוב
 כולל "סנה משה"
 ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
 בית מדרש
 למגידי שיעור "דף היומי"
 חתום סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

האשה
החשובה ורודפת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ד מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 923

מסכת בבא בתרא ז' - י"ג ♦ אהלות, ט"ז, ב' - ט"ז, ה'

בס"ד, ב' שבט תשע"ז

השבוע בגליון

- ♦ שאלת הדוכס קארל לדוויג
- ♦ נבואה נמסרה לשוטים ולקטנים - כיצד ומדוע?
- ♦ נבואת השוטים והקטנים מקורה מן השדים
- ♦ חובת הציות לגדולי האומה
- ♦ ספר תורה פסול היכן מקומו?

- ♦ כיצד נתנו יהודי הגולה שוחד לשופטים הנכרים
- ♦ איסור שוחד של שופט גוי, אינו זהה לזה של דיין יהודי

- ♦ הסגולה השמורה לגבאי הצדקה בלבד
- ♦ שתי דרגות של שכר מצוות הצדקה
- ♦ האם כל אדם חייב להיות גבאי צדקה?
- ♦ סגולה מיוחדת לגבאי צדקה
- ♦ קופת החזנים

דבר העורך

חלומי של הנרי

הסיפור הבא אינו עובדה וגם לא מעשה. הוא לא התרחש, וככל הנראה גם לא יתרחש לעולם. **יום אחד**, כך מספרים, נפגשו שני מלאכים בכרים, אי שם בשמי רום. מלאך אחד היה ממונה על החלומות ורעהו - על ההצלחות השניים פתחו בשיחה נרגשת על אודות עיסוקם. מלאך ההצלחות סיפר על עני מרוד שהוא העלה אותו לגדולה בהבזק של רגע, ומלאך החלומות סיפר על חלום ארוך ומוצלח שהוא זימן לפלוני אלמוני. השניים נפרדו לא לפני שהבטיחו זה לזה להיפגש שנית ולהמשיך לספר זה לזה את מעלליהם. משנפרדו השניים, גמלה החלטה בליבו של מלאך החלומות, כי הלילה הוא יפעיל את כל קסמיו ויעולל חלום שכמותו לא היה.

★ ★ ★

ימים רבים לא ראו אותו מכיריו של מר הנרי במצב רוח כה קודר. זה מספר חדשים שאין הוא מרוצה מהנעשה בסניפו הנמצא בניו יורק, ועתה לאור הנתונים שהונחו בפניו, הבין כי ליבו לא שיקר לו. כל חייו האמין מר הנרי שאושרו של האדם תלוי בו עצמו, בו בלבד. אם תתאמצו, תצליחו! היה חוזר ושונה לעובדיו. על שולחנו המהודר היה מוצב שלט קבוע שנשא את הכיתוב: **סוד ההליכה על המים טמון בידיעה היכן מונחת האבנים**. כל עובד חדש שהתקבל לעבודה הוזמן לקרוא את השלט שעל השולחן של הבוס. ידידי, היה טופח על שכמו של העובד הצעיר, אם תסתכל, תתבונן ותשקול את מעשיך, תצליח. אין אפשרות אחרת. אבל מסתבר שישנה גם ישנה אפשרות אחרת. **עסקיו** של מר הנרי התדרדרו מדחי אל דחי והוא לא ידע את נפשו. איש של כבוד היה מר הנרי. עתה הוא החליף את משנתו. בתקופה קשה זו הוא חזר ושינן

◀

דף ט/א א"ר אלעזר גדול המעשה יותר מן העושה

הסגולה השמורה לגבאי הצדקה בלבד

הגמרא בסוגייתנו מביאה את דברי רבי אלעזר, ששיבח וקילס את גבאי הצדקה האוספים ממון כדי לפרנס את העניים, ואמר: **"גדול המַעֲשֶׂה יותר מן העושה"**, היינו: גדול שכרו של גבאי הצדקה המשדל את התורם להוזיל מכספו לצדקה, משכרו של התורם עצמו. מפרשים ופוסקים רבים משווים את דברי רבי אלעזר בסוגייתנו לדברי רבי אבהו (סנהדרין צט/ב), האומר: **"כל המַעֲשֶׂה את חבריו לדבר מצוה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה"**, ומצביעים על סתירה, לכאורה, בין דבריהם, שכן, מדברי רבי אבהו משמע, שאין שכרו של גבאי הצדקה גדול מזה של התורם, כי אם שווה לו.

שתי דרגות של שכר מצוות הצדקה: המהר"י קורקס (הל' מתנות עניים פ"י הל' ו' וכן הפרישה י"ד סי' רמ"ט סעי' ה') מבאר, כי קיימות שתי דרגות שונות של נותני צדקה. אלו הנותנים מרצונם הטוב, זוכים לשכר רב ועצום. ואילו אחרים שצריך לשדלם ולהפציר בהם לתרום, זוכים לשכר גם הם, אלא שאין הוא מגיע לשכרם של המנדבים בטוב עין ובשמחה. ממילא, גבאי הצדקה ששידל אדם מסויים להוזיל מעות לצדקה "מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה" באופן המושלם, ואם כן שכרו של הגבאי גדול מזה של התורם ושוב אין כל סתירה בין דברי רבי אלעזר לדברי רבי אבהו. הגאון רבי יעקב עמדין גם כותב, שמלבד זאת, זוכה הגבאי לשכר גדול משום שהוא מצטער ומתבזה כדי לאסוף מעות, וגדול צער הגוף מצער הממון. החכמת אדם (כלל קמ"ד סעי' י"ד) מוסיף על כך ואומר, שגבאי הצדקה אף מקיים שתי מצוות. שהרי מלבד שמביא מעות לעניים ומחיה את נפשם, הוא גם מזכה את התורם במצוות צדקה. החפץ חיים (אהבת חסד ח"ב ט"ז) מציין, שגבאי הצדקה מתרים אנשים רבים ועל כן שכרו רב, משום המצוות הרבות שנופלות בחלקו.

האם כל אדם חייב להיות גבאי צדקה? בעל נתיבות המשפט (סי' ע"ב ס"ק י"ט) מבאר, כי אמנם כל יהודי מחוייב במצוות הצדקה, אך מצוות הצדקה אינה כוללת את החיוב לאסוף מעות מאחרים, אלא בית הדין הוא הממונה על כך שכל ישראל יקיימו את מצוות הצדקה, ובמקרה הצורך הם ממנים אנשים מיוחדים שכופים על הצדקה את אותם שלא נתנו כפי יכולתם.

סגולה מיוחדת לגבאי צדקה: אולם, אנשים אשר נדבה לבם אותם לכתת את רגליהם ולהקדיש מזמנם לאיסוף מעות לצורכי עניים, מלבד הזכות הגדולה והמצוות הרבות שנופלות בחלקם, אף נזקפת לזכותם סגולה נדירה ומיוחדת במינה, כפי שכתב בעל ערוך השולחן (יו"ד סי' רמ"ז

צעילוי נשמת

הר"ר **אברהם אריה לייב הפטקה** ז"ל

ב"ר שלמה ז"ל נלב"ע ו' שבט תשנ"ט

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

צעילוי נשמת

מרת **(נילי) נעכא שטרנטל** ע"ה

ב"ר מנחם הלוי ז"ל נלב"ע ה' שבט תשע"ג

תנצב"ה

הונצחה ע"י ילדיה ומשפחתה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **עליזה ארונספלד** ע"ה ב"ר מרדכי ז"ל

נלב"ע ה' שבט תשע"א **תנצב"ה**

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

נר ה' נשמת אדם

סעי' ה) שקבלה בידו, שהאוסף צדקה כדי לפרנס עניים, מציל את יוצאי חלציו ואת הדורות הבאים אחריו מלחזר על הפתחים!

הגאון רבי אפרים זלמן מרגליות זצ"ל מדגיש בספרו מטה אפרים (תכ"ז ג), כי אמנם גדול שכרו של גבאי הצדקה שמשדל ומשכנע את בעלי הממון להזיל מכיסם לצורכי העניים, אך עליו לעשות זאת בצנעה ולא בפרהסיה. בשל כך, הוא התריע בשער בת רבים אודות מנהג גבאי הצדקה בזמנו, שעמדו בשערי בתי הכנסיות בערב יום הכיפורים כדי להתרים אנשים, וכאשר נדמה היה להם שפלוני אלמוני אינו תורם כפי הראוי לו, היו מבזים אותו ואומרים: "לאיש כמוך ראוי לתת יותר".

קופת החזנים: מעניין לציין, כי בתוך דבריו הוא גם מספר על מנהג החזנים בתקופתו, שהעמידו קופות לפני התפילה כדי שהמתפללים ישלשלו לתוכן מעות, וכך יהא לבו של החזן שלם להתפלל על הציבור. בעל המטה אפרים כותב, כי לדעתו ראוי לבטל מנהג זה לחלוטין, משום שהוא גורם לשנאה ולמרירות בלבו של החזן שלעיתים התאכזב מן הסכומים ששולשלו לקופתו, אך "כיון שנהגו כן, מי יפרי!" ועל כן הוא הציע להנהיג, שהקופות יכוסו במכסה, כך שהחזן לא יוכל להבחין כמה מעות שלשל כל אחד מן המתפללים...

דף ט/ב כל דיין שנטול שוחד מביא חמה עזה לעולם

כיצד נתנו יהודי הגולה שוחד לשופטים הנכרים

איסור לקיחת שוחד על ידי הדיין מוכר לכולנו מן הפסוק (שמות כג/ו) "ושחד לא תקח כי השחד יעור פקחים", והנותן שוחד לדיין מכשילו באיסור ועובר על (ויקרא טו/ד) "ולפני עור לא תתן מכשל". הגמרא בסוגייתנו אף מוסיפה על כך את דברי רבי יצחק, ש"כל דיין שנטול שחד מביא חמה עזה לעולם".

פוסקים רבים נדרשו לדון בשאלה רגישה שנכתבה על היהודים בדורות עברו, בשהייתם בגלות בין אומות העולם. לא פעם, נתבע יהודי למשפט על ידי נכרי, והיהודי חש כי אם לא ישחד את השופט הנכרי, לא יפסוק הלה כפי האמת, אלא יצדיק את בן אומתו הנכרי. ויש לידע אם היהודי עבר על איסור בכך שנתן שוחד לשופט הגוי.

איסור שוחד של שופט גוי, אינו זהה לזה של דיין יהודי: מדברי חלק מן הפוסקים עולה, כי יש חילוק מהותי בין איסור נטילת שוחד המוטל על דיין יהודי, לאיסור המוטל על שופט גוי. כלומר, ברור לכל, כי גם הנכרים מצווים להוציא משפט צדק ולא להטות את הדין. אולם, דין התורה שהדיין היהודי לא יטול שוחד, אינו מחמת החשש שמא נטילת השוחד תגרום לו לעוות את הדין, אלא איסור זה עומד בפני עצמו בכל מצב, גם אם ברור לכל שהדין לא יתעוות עקב נטילת השוחד. לעומת זאת, האיסור שמוטל על שופט נכרי ליטול שוחד, אינו אלא מחמת החשש שמא נטילת השוחד תגרום לו להטות את הדין ולפסוק שלא כפי האמת. מעתה, אם היהודי משוכנע שהצדק איתו, לא זו בלבד שאינו עובר על איסור, שהרי בנתינת השוחד אינו גורם לעיוות הדין אלא להוצאת האמת לאור, אלא הוא גם מייטיב בכך עם השופט הנכרי, שלא יעבור על איסור בשפיטה מעוותת (עי' חוות יאיר סי' קל"ו, ובתומים סי' ט).

אמנם, מן הראוי לציין, כי המנחת חינוך (מצווה פ"ג) והדברי משפט (שם) אינם מסכימים עם דעה זו, ולדעתם אין כל חילוק בין איסור שוחד המוטל על דיין יהודי לאיסור שוחד המוטל על שופט גוי. מכל מקום, כותב החתם סופר (שו"ת ח"ו סי' י"ד), מותר לתת שוחד לשופט גוי, כדי לאזן את דעתו הנוטה לטובת אחד הצדדים. ואדרבה, אין כל איסור לעשות זאת, משום שבכך מצילים את השופט הגוי מן האיסור לעוות משפט צדק.

שאלת הדוכס קארל לודוויג: בקשר לכך מעניין לציין, שרבי חיים יאיר בכרך, בעל החוות יאיר, מביא בספרו דו שיח מרתק בין גיסו, רב איצק, אב בית הדין של קהילת מנהיים שבגרמניה, לבין הדוכס קארל לודוויג, שהחוות יאיר מכנהו: "המופלג בחכמה, משתעשע לפרקים בגיסי הנזכר בדברים שכליים". יום אחד הציג הדוכס שאלה מביכה למדי בפני ידיו הדיין. הדוכס טען כי ידוע לו ממקורות מהימנים ביותר, שלא מעט יהודים משלשלים כספי שוחד לידי שופטים נכרים שבפניהם הם מתדיינים. הדוכס פרט את הנתונים בפני הדיין והציב בפניו אתגר להסביר לו כיצד הם נוהגים שלא כאמור בתורה.

רבה של מנהיים לא היה מעוניין להשיב לו נכוחה, כי זוהי האפשרות היחידה העומדת בפני היהודים האומללים, להנצל מידם הרשעה של השופטים האנטישמיים. לפיכך, השיב לו, כי אין כוונתם להטות את הדין, אלא מאחר שבאופן טבעי השופט חש קרבה לנכרי המתדיין עם היהודי, על היהודי לאזן את המצב על ידי נתינת מעות.

איזון דעתו של השופט הנכבד: אולם, קארל לודוויג לא הרפה ושאל: "מה יענה כבוד הרב על מקרים בהם יהודי נותן שוחד לשופט גם כאשר הצד השני למשפט יהודי הוא?" השיב לו הרב: "מאחר שהשופט כבר מורגל לקבל שוחד, בטוח כל צד, שרעהו שיחד את השופט, ושוב עליו לאזן את דעת השופט הנכבד..."

דף יב/א מיום שחרב בית המקדש ניטלה נבואה מן הנביאים וניתנה לחכמים

נבואה נמסרה לשופטים ולקטנים - כיצד ומדוע?

הגמרא בסוגייתנו מביאה את דברי רבי אבדימי דמן חיפה, כי מיום שחרב בית המקדש ניטלה נבואה מן הנביאים אך לא ניטלה מן החכמים. ומבאר רש"י (ד"ה הכי), שלמרות שהנבואה ניטלה מן

לעצמו, כי לא ההצלחה עושה את האדם למוצלח, אלא הוא עצמו, בהתנהגותו, קובע זאת. נחמד. ילדינו ושכנינו לא יידעו מאומה, סיכמו ביניהם הנרי ורעייתו. רמת האוכל ירדה פלאים. הילדים שהורגלו למסעדות יוקרה נאלצו להסתפק בפרוסת לחם וחצי לבן. על בגדים חדשים איש לא חלם. איך שהוא הצליח מר הנרי לעבור תקופה של מספר חדשים, עד שיום אחד קרה הדבר, וילדיו הלכו לישון כשקיבתם ריקה. אין אוכל.

אז לילה החליט מלאך החלומות להתעמר במר הנרי. אורות הבית כובו והנרי עלה על יצועו. טרם נדדם החלו לרצד מול עיניו תמונות ילדותו. כה עמל להשכיתו מלבו, ועתה הן לא הרפו ממנו. דמו סער בקרבו כאילו הדברים מתרחשים זה עתה. עומד הוא נער צעיר ורזה, מיוזע מכף רגל ועד ראש מן השמש הקופחת, ותוקע מסמרים בעוד ארגז שעשה את דרכו על המסילה האוטומטית.

שקט מוחלט שרר בבית ומר הנרי המשיך לטוות את קורי מחשבתו אל תוך חלום מתוק. הנה, הנה הם הימים היפים בהם הצליח להקים סניפים רבים, ולהשקיע במקומות הנכונים. הוא חלף ביעף על פני התקופה הקשה והנה, לפתע, הכל חלף עבה. חבר ילדותו הציג לו להשתתף איתו ביסוד עסק חדש שפרח והצליח ורווחי העצומים כסו את כל חובותיו ואף נותר בידו סכום הגון שיכול לשמש כבסיס איתן להפרכת פעילות הכלכלית. חייך רחב השתקף על פניו של מר הנרי שמזה חודשים ארוכים לא חייך, הן בהקיץ והן בחלום. כהודיה לקב"ה על הטוב אשר גמלו, זימן מר הנרי קבוצת ילדים קרובה ורב מכוונד, לסעודת הודיה מפוארת שנערכה בביתו.

שולחנות מפוארים ערוכים בסדר מופתי על ידי צוות מלצרים ענובים כפפיונים קיבלו את פני הבאים. בעל הבית קיבל את פני אורחיו כשבידו מגש כוסיות לחיים ועל פניו צהלה רבת. המוזמנים התיישבו סביב השולחנות ומר הנרי נעמד על ארגז קטן והכין את עצמו לשאת את דבריו. שעות ארוכות לפני המסיבה התלבט מר הנרי עם עצמו כיצד לפתוח את נאוומו. לבסוף החליט כי הדבר המתאים ביותר לעשותו, הוא לפתוח בשירה וזמרה לבורא עולם שיחילצו מן המיצר.

מר הנרי הניף את ידיו באוויר כשמגורו בוקעים ברננה פסוקי הנחמה של ירמיהו "חסדי ה' כי לא תמנו כי לא כלו רחמינו". הנוכחים נשאו אף הם את ידיהם ומחיאיות הכפיים הרעידו את קירות הבית. לפתע חוורו פניו של מר הנרי. מבעד לחלון נראה קנה רובה מכוון היישר לקדקדו. הרובה היה לפות בידיו האמונות של פושע מפורסם שתמנתו פורסמה בהבלטה על ידי השלטונות בכל הדרכים האפשריות. עקבות הצילו נוראות שבקעו מגורו הניחר של מר הנרי המבועת פילחו את דממת הליל, ותוך מספר דקות מר הנרי מצא את עצמו עומד במרכז של המולה נוראה.

שכנים מבוהלים פרצו אל הבית מכל עבר, כשבידיהם מטאטאים ומקלות שהם אספו במהירות עת שעטו לביתו של שכנם שהזעיקם באמצע הלילה. דממה השתררה בבית. מר הנרי עמד בסלון ביתו החשוך, כשמסביבו שכניו ששנתם נקרעה בחטף. אט אט הרפו השכנים מן המקלות ומן המטאטאים והביטו בחמלה על מר הנרי המסכן.

דקה ארוכה עמד מר הנרי תוך שהוא צובט את לחייו. עדיין לא היה ברור לו איזה חלק שייך לחזיון העוועים והיכן מתחילה המציאות. יבבות ילדיו המעוררו משנתם, החזירו אותו אל עולם המעשה. ילדים אינם מתביישים. גם זה היה אחד מן המשפטים האהובים על מר הנרי. תרגיש כמו ילד, היה אומר לעובד ביישן, גש אל הלקוח, לחץ את ידו בטבעיות ופתח איתו בשיחה על מזג האוויר. מה יש? תנסה. ואכן, ילדים לא מתביישים. ילדיו הרעבים תבעו בקול בוכים למלא את קיבתם הריקה. אבא! אוכל! אנחנו רעבים!

לא נלאה אתכם בכל פרטי המאורע. אך בסופו של דבר, כמה שכנים רחמנים הביאו מבייתם מצרכי אוכל בסיסיים, פתחו שולחן וערכו ארוחת ערב לילדים האומללים. עם בוקר רווחה השמועה כי מר הנרי ירד מנכסיו, ויתכן שגם מדעתו.

למחרת שבו ונפגשו מלאך החלומות ומלאך ההצלחות. מלאך החלומות לא הצליח לעצור את חיובו בשעה שתיאר את מר הנרי ההמום עומד באמצע הלילה, אדום כאש מבושה, בעוד השכנים מחטטים במקרר הריק כדי להאכיל את ילדיו הרעבים.

עיניו של מלאך ההצלחות נפערו בתדהמה: אין לך בושה? הרי זו אכזריות נוראה! גם לבזותו לעין כל, וגם לטעת בו אשליות שוא, שההתפכחות מהן היא מרה וקשה! כיצד עשית זאת?

הפעם הגיע תורו של מלאך החלומות לפעור את עיניו, האתירה? אתה תלמד אותי לקח על נטיעת אשליות שוא?!!!!!! הרי אתה, ידידי, מלאך ההצלחות, משלה אנשים במשך שבעים ושמנים שנה! אתה לוקח בן אדם, נותן לו עשירות והצלחה והוא בטוח שיש לו הכל ולא חסר לו כלום. הוא בשיא הצלחה, אין לו זמן לשיעורים, אין לו זמן לכלום, הוא עסוק מאד.

ואז, כאשר המסך יורד וההצגה מגיעה לקיצה, עולה היהודי לפני בית דין של מעלה ומגלה שהכל היה חלום. אין עשירות ואין הצלחה. כלום. עני מרוד. אמור לי, איפוא, ידידי, מי מאיתנו אכזרי יותר? אני, שלילה אחד השליתי בן-אדם, או אתה שמשלה אותו לאורך כל ימי חייו?

מלאך ההצלחות השפיל את עיניו, אתה צודק ידידי. אני סומך עליהם, על בני האדם, שינצלו את שכלם כדי להבין מהי הצלחה אמיתית.

משק כנפיהם של המלאכים העיד כי שיחתם הסתיימה, ואנו נותרנו עם המסר החודר והנוקב, כי יש לנצל כל יום. לא לתת לו לחלוף לידינו מבלי לנצלו ללימוד תורה. יום ללא תורה, הרי הוא כיום שנעקר מלוח השנה, כאילו מעולם לא היה. ואילו יום שבו אדם למד תורה, הרי הוא נרשם באותיות של זהב בספר החיים, שהרי אין חיים אלא תורה.

המעוניין לזכות את הרבים בספור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מסר השכל, מוזמן לנסות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף ט/א פוריא ובי סדיא

מדוע קוראים לסדין סדין?

גמרתנו מכנה את המצעים אשר האדם מניח למראשותיו, "סדיא". הגר"י עמדין זצ"ל בהגהותיו בסוגייתנו מבאר, כי הם מכונים בשם זה משום שהם **סועדים** את ראש האדם, ולפיכך כינום "סדיא".

דף ט/ב גדול המעשה יותר מן העושה

סבב צדקה בעיצומה של שמחה

בסוגייתנו למדנו, כי גדול שכרו של המתרים את האחרים לצדקה, יותר משכרם של התורמים. בספר אנא עבדא מסופר כי פעם היתה השמחה במעונו של הגר"ש קובלסקי זצ"ל. בן נולד לו למזל טוב. ערכו את סעודת הברית, המוזמנים הגיעו והתקבלו בחום ובכבוד. אולם, מיד עם סיום השמחה נעלם ה"מחותן", ועמו נעלמו גם עקבות גיסו... כעבור שעה קלה שבו השניים, כאילו לא אירע דבר לשאלה היכן היו ולאן נעלמו, לא ענו, מילאו פיהם מים.

לבסוף נפתרה התעלומה. אנשים סיפרו, שהרב קובלסקי עלה אליהם בסתם יום של חול, כשהוא לבוש שיראין וחבוש שטריימל, כדי להתרימם עבור כלה יתומה. מובן ששאלוהו ללבשו, וסיפר שזה עתה הכניס את בנו בבריתו של אברהם איבנו, והוא מגיע היישר מסעודת הברית. מובן, שהתרשמו ממסירותו למצווה חשובה זו, הבינו את נחיצות העניין ופתחו כיס ולב. השמועה על סבב הביקורים בלבוש השבת הכתה גלים, ובני המשפחה שאלוהו מה ראה לעורר תשומת לב כה נרחבת.

עיניו של הרב קובלסקי האירו: הן היא הנותנת; הנחתי, שכל אחד יבין, שאם באתי בעיצומה של השמחה - כנראה, העניין חשוב ודוחק, והופעתי היתה שווה לדרשה שלימה!

הנביאים שאינם חכמים, אך היא לא ניטלה מן החכמים. למקרא פירושו צצה ועולה השאלה, כפי שמקשה הרמב"ן בסוגייתנו, הרי שנינו במסכת נדרים (לח/א) כי יש מספר תנאים להכשרת אדם לקבלת נבואה, ביניהם - שיהא חכם. אם החכמה היא תנאי בסיסי להשגת הנבואה, מה כוונת רב אבדימי שהנבואה ניטלה מן הנביאים אך מן החכמים לא ניטלה. וכי הנביאים לא חכמים היו? הרי החכמים הם הם הנביאים? במאמר שלפנינו נעסוק בנושא זה, וכמו כן בדברי רבי יוחנן המובאים בסוגייתנו: "מיום שחרב בית המקדש ניטלה נבואה מן הנביאים וניתנה לשוטים ולתינוקות". מדוע?

עקב קושייתו על רש"י מבאר הרמב"ן את דברי סוגייתנו באופן אחר. החתם סופר (בסוגייתנו) מפרש את דבריו העמוקים, ולשם כך הוא מקדים, כי הנביא הנבחר על ידי הקב"ה אינו אלא חכם גדול ומובחר מכל החכמים שבדורו, עד שאת עיקר הנבואה הוא משיג על ידי חכמתו. זוהי דרגה המכונה "רוח הקודש". מכאן ואילך, מנקודה זו בה מגבלות השכל האנושי אינן מאפשרות לחכם להעפיל לפסגות גבוהות יותר, משפיע לו הקב"ה את המשך הדברים מן השמים וזוהי דרגת ה"נבואה". משחרב בית המקדש, אמר הרמב"ן, ניטלה מעם ישראל הזכות לנביאים אשר יושפעו משמים בנבואות אשר הן מעבר לכח השגתם, אך "מן החכמים לא ניטלה", היינו, השלב הראשון של הנבואה, רוח הקודש, המושג על ידי חכמת התורה, לא ניטל מן החכמים.

אכן, ידוע על רבים מרבתינו גדולי הדורות אשר נסתייעו ברוח הקודש. לדוגמא נציין את דברי בעלי התוספות (מנחות קט/ב ד"ה בתחילה), שכתבו על רבי קלונימוס: "ושלשה דברים הגיה כמפי נבואה בשעת פטירתו". מפורסמים גם דברי הראב"ד שכתב (הל' לולב פ"ח הל' ה'): "כבר הופיע רוח הקודש בבית מדרשנו מכמה שנים". גם בדורות מאוחרים יותר ידוע על גדולי ישראל, שדבריהם נאמרו ברוח הקודש [עי' בספר דרך ה' לרמח"ל (ח"ג פ"ג) שביאר שיש דרגות רבות ברוח הקודש, וכמו כן מבאר את החילוק שבין רוח לנבואה].

נבואת השוטים והקטנים מקורה מן השדים: מכל מקום, מאחר שהנבואה מוכרחה להתגלות בכל דור, ומאידיך, אין אנו ראוים להתוודע לה, אמר רבי יוחנן, כי דרגת ה"נבואה" הגבוהה מדרגת "רוח הקודש", נמסרה על ידי הקב"ה לאלו אשר העם לא יאמין לנבואתם. מתוך אותם שהעם אינו נוטה להאמין לדבריהם נבחרו הקטנים והשוטים משום שפיהם טהור ונקי מכל חטא ועוון (עיניים למשפט בסוגייתנו). אולם, יש לציין את דברי המהרש"א בסוגייתנו, הסובר, שהנבואה שנמסרה לקטנים ולשוטים אינה אלא על ידי שדים, ולא נובעת ממקור קדוש.

חובת הציות לגדולי האומה: הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א כותב בספרו אורחות יושר (פ' כ"א), כי העובדה שלאחר חורבן בית המקדש לא תמשיך דרגת ה"נבואה", וחכמת התורה בלבד היא שתנחה את העם, נרמזה גם בהפסרת "שבת הגדול", הלא היא נבואתו האחרונה של מלאכי, שהיה הנביא האחרון, שהתנבא ואמר (מלאכי ג/כב): "**זכרו תורת משה עבדי**... הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה'". הנביא מנחה את עם ישראל ומודיע לו, שדרגת הנבואה תעדר מקרבו, עד אשר יבוא אליהו הנביא לפני ביאת המשיח. לפיכך, פונה הנביא אל העם "זכרו תורת משה עבדי", הסכיתו אל החכמים גדולי התורה, זוכרי תורת משה, שמכח גיעתם בתורה הקדושה זוכים לרוח הקודש, הם אשר ינווטו אתכם עד ביאת הגואל.

דף יד/ב לרבות שברי לוחות שמונחים בארון

ספר תורה פסול היכן מקומו?

כידוע, ארון הקודש אשר מניחים בו את ספר התורה, הוא קדוש, ואין לאכסן בו כל חפץ אחר בעל קדושה פחותה ממנו, כגון, חומשים וסידורים (שולחן ערוך או"ח סי' קנ"ד, ומשנה ברורה שם ס"ק ל"א). בהקשר לכך דנו הפוסקים אם בארון הקודש מותר להניח ספר תורה שנפסל, או שמא מקומו הראוי לו הוא בגניזה בלבד. **יסוד הספק** הוא אם קדושת ספר תורה פוחתת עם פסילתו, ואינה כקדושת ספר תורה כשר, ומעניין לגלות כי בין ה"נודע ביהודה" לבין ה"ערוך לנר" קיימת מחלוקת אם ניתן להביא הוכחה לנידון זה מסוגייתנו.

גמרתנו מציינת ששברי הלוחות הראשונים שנשברו על ידי משה רבינו ע"ה, היו מונחים בארון אשר בקודש הקדשים, מתחת ללוחות השניות (רש"י ד"ה שברי לוחות שמונחין) [בירושלמי שקלים פ"ו מובאת דעת ר' יהודה בן לקיש, שהיו שני ארונות]. ה"נודע ביהודה" (שו"ת מהדו"ק או"ח סי' ט') מביא בתחילת דבריו, כי תלמיד חכם בשם הר"ר יאקב טען שמותר להניח ספרי תורה פסולים בארון הקודש, כשם שהניחו את הלוחות השבורות בארון שיועד ללוחות השניות ששלמות היו. אך הוא חזר בו מראיה זו, משום שהלוחות הרי מעשה אלוקים המה, ומחמת קדושתם הנשגבה הניחום בצוותא עם הלוחות השלמות. ממילא, אין להביא ראיה שמותר להניח ספרי תורה פסולים בארון הקודש.

אולם ה"נודע ביהודה" משמיט את הבסיס לדחייה זו, שהרי הגמרא (מנחות צט/א) מבארת, שיש לכבד תלמיד חכם ששכח את תלמודו מחמת אונסו, כפי שכבדו את הלוחות השבורים והניחום בארון. אם כל מעלתם של הלוחות השבורים היתה עקב היותם מעשה ידיו של הקב"ה, כיצד

ניתן ללמוד מכך שיש לכבד תלמיד חכם ששכח את תלמודו? מעתה, שוב לפנינו ראייה ניצחת שקדושתו של ספר תורה אינה פוחתת עם קדושתו, כפי שקדושת הלוחות הראשונים לא פחתה עם שבירתם, ומותר, אפוא, להניח בארון הקודש ספר תורה פסול.

אלא, שהנודע ביהודה טוען, כי בכל זאת יש לחלק בין הארון של לוחות הברית לארון קודש של ספר תורה. לדבריו, הארון נעשה לאחר שהלוחות הראשונים היו שבורים, ומראש הוא נועד להכיל גם אותם, וממילא אין הנחתם בארון נחשבת כשימוש שאינו ראוי. לעומת זאת, ארון קודש נבנה מתחילה כדי להניח בתוכו ספרי תורה כשרים, ושוב אין ראייה מסוגייתנו שמותר להניח ספרי תורה פסולים בארון קודש.

בעל הערוך לנר (שו"ת בנין ציון סי' צ"ז) מביא את דברי הנודע ביהודה, ודוחה את החילוק שכתב בין הארון של הלוחות לארון קודש. אדרבה, הוא טוען, מעצם העובדה שמשם רבינו נצטוו לנהוג בלוחות השלמים והשבורים באופן שווה, אין לך ראייה גדולה מזו שקדושתם שווה, וכך גם קדושת ספר תורה שנפסל אינה נפגמת במאומה וניתן להניחו בארון הקודש.

להלכה, כותב הנודע ביהודה, כי אף אם מצד קדושת הארון אין מניעה להניח את ספרי התורה הפסולים בארון הקודש, בכל זאת אסור לעשות כן, משום החשש שמא בטעות יקראו בהם, ונמצאו הרבים באים לידי מכשול.

גם על חשש זה של הנודע ביהודה חולק הערוך לנר וכותב, כי אין לחשוש לכך, ובמיוחד לאחר שמנהג קהילות ישראל להניח את ספרי התורה הפסולים בפניה קבועה בארון הקודש [הוא אינו מזכיר את מנהגו לקשור את חגורת ספר התורה מעל הפרוכת].

את עיקר דחיית דברי הנודע ביהודה מבסס בעל הערוך לנר על כך, ש"נעלם ממנו שדין זה כבר הוזכר בספר חסידים" (סי' תתקל"ד) לרבי יהודה החסיד, שכותב במפורש, שכפי שהלוחות הראשונים והשניים היו מונחים באותו ארון, כך גם מותר להניח ספרי תורה פסולים בארון הקודש.

דף יא/א מעשה במונבז המלך
מדוע נקרא מונבז בשמו?
 גמרתנו מספרת על מונבז המלך אשר הוציא ובזבז את ממון המלכות בשנות הבצורת כדי להאכיל את העם. ה"בן יהודע" כותב, כי לא לחינם נתכנה "מונבז" בשמו, שבא לרמז על צדקותו בכך שפיזר את ממונו לצדקה. אמור מעתה "מון" ממון "בז" - בזבז.

לעילוי נשמת
 מרת **חנה פיגא גוטסגנדה** ע"ה
 בת הר"ר בנימין דוד ז"ל
 נלב"ע ג' בשבט תשנ"א
תנצב"ה
 הונצחה ע"י נכדה ידידינו
 הר"ר **שאל חסדיאל** ומשפ' שיחיו - בני ברק

לעילוי נשמת
 מרת **מרים אהרונוף** ע"ה
 בת יעל ע"ה נלב"ע ד' בשבט תש"ך
תנצב"ה
 הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת
 הר"ר **נחמיה מזרחי** ז"ל
 ב"ר עזרא ז"ל נלב"ע א' שבט תשל"ט
תנצב"ה
 הונצח ע"י משפחת **ברנע** שיחיו - י-ם

לעילוי נשמת
 הר"ר **אברהם וסרצוג** ז"ל
 ב"ר יצחק ז"ל נלב"ע ה' בשבט תש"ב
תנצב"ה
 הונצח ע"י חתנו
 הר"ר **יהודה וידבסקי** ומשפ' שיחיו - ת"א

לעילוי נשמת
 מרת **יוכבד ציפה שכטר** ע"ה
 בת ר' חיים אלעזר כהן ז"ל נלב"ע ה' בשבט תשנ"ד
תנצב"ה
 הונצחה ע"י ידידנו
 הר"ר **אריה ישראל שכטר** שיח'י

חוויה רוחנית מרגשת

ספרון חודשי ללימוד יומי קצר בכל יום משנה אחת הלכה אחת וקטע מהגמרא

לחודש התנסות חינם! חייג עכשיו: *3029

או שלח מייל לדוא"ל veten@meorot.co.il